

Látogatómenedzsment a hazai védett természeti területeken

Szerzők: Benkhard Borbála¹ – Martonné Erdős Katalin²

A védett természeti területeken folyó turizmus tervezésekor, szervezésekor az értékek védelme érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani a látogatómenedzsment-technikák tudatos és széles körű alkalmazására. Míg külföldön ennek a kérdéskörnek a kutatottsága, szakirodalma és gyakorlati alkalmazása egyaránt jelentős, addig hazánkban az egyes eszközök előnyei kevésbé ismertek, illetve korántsem aknázzuk ki a bennük rejlő lehetőségeket. Az egyes védett területeken bevezetett intézkedések, technikák között tapasztalható különbségek többnyire az eltérő területi adottságokra vezethetőek vissza. Ugyanakkor megfigyelhető, hogy a nemzetipark-igazgatóságok ökoturisztikai szakemberei eltérően vélekednek azok hatékonyságáról és elfogadottságáról, aminek oka a látogatók körének különbözősége mellett az alkalmazható, illetve alkalmazott módszerek előnyeinek alacsony kihasználtsága.

Kulcsszavak: látogatómenedzsment, ökoturizmus, védett természeti terület.

1. Bevezetés

A hagyományos látogatómenedzsment-technikák középpontjában a látogató és a szolgáltató áll. Céljuk a látogatói élmény fokozása, a keresletnek megfelelő termék, differenciált szolgáltatáscsomag kialakítása, az attrakció ismertségének, elismertségének erősödésén keresztül a bevételek növelése és a szezonális csökkenése (RÁTZ 2011). Ezekkel szemben a védett területek esetében – mint ahogyan azt EAGLES és munkatársai (2002) kihangsúlyozzák – a látogatómenedzsment elsődleges célja a látogatók nagy számából, tevékenységéből fakadó problémák kezelése. Az ilyen hozzáállással kidolgozott látogatómenedzsment-stratégia fő jellemzői, célkitűzései az alábbiak:

- ellenőrizni (a területre érkezők viselkedését),
- befolyásolni (a látogatói döntéseket),
- csökkenteni (a turisták környezetre gyakorolt hatását).

Magyarország védett természeti területei eltérő mértékben látogatottak, azonban a turisták

igényeit is figyelembe vevő tudatos látogatómenedzsment-intézkedések alkalmazására a természeti értékek megőrzése érdekében mindenütt szükség van. Hazánkban a védett területek látogatómenedzsmentjének helyzete bizonyos sajátosságokat mutat. Ezek az alábbiakban foglalhatóak össze:

A hatékony menedzsmentterv kialakításához, illetve a megfelelő eszköz kiválasztásához alapvető fontosságú az adott terület látogatóforgalmának ismerete. A hazai természeti területek adottságai miatt azonban ezekről a területekről szinte semmilyen látogatóstatisztikai adattal nem rendelkezünk, nem vagyunk tisztában az oda érkező turisták jellemzőivel.

A hazai turisztikai szakirodalom látogatómenedzsment-tevékenység alatt többnyire csak az adott terület ismertségének növelését, a látogatói elégedettség erősödését és a bevételek fokozását érti. Az épített környezethez képest jóval kevesebb (vagy szinte semmilyen) szolgáltatást nyújtó természeti környezetben a „hagyományos” célok mellett a látogatómenedzsment elsődleges feladata a terhelés csökkentése.

A téma fontossága (növekvő érdeklődés és látogatottság) valamint aktualitása (például a Bejárható Magyarország Program, Nemzeti Tájstratégia megszületése) miatt szükségesnek látjuk áttekinteni a hazai védett természeti területeken (1. ábra) bevezetett látogatómenedzsment-intézkedéseket.

¹ egyetemi tanársegéd, Debreceni Egyetem; ügyvezető, SCIAP Kft., benkhard.borbala@science.unideb.hu

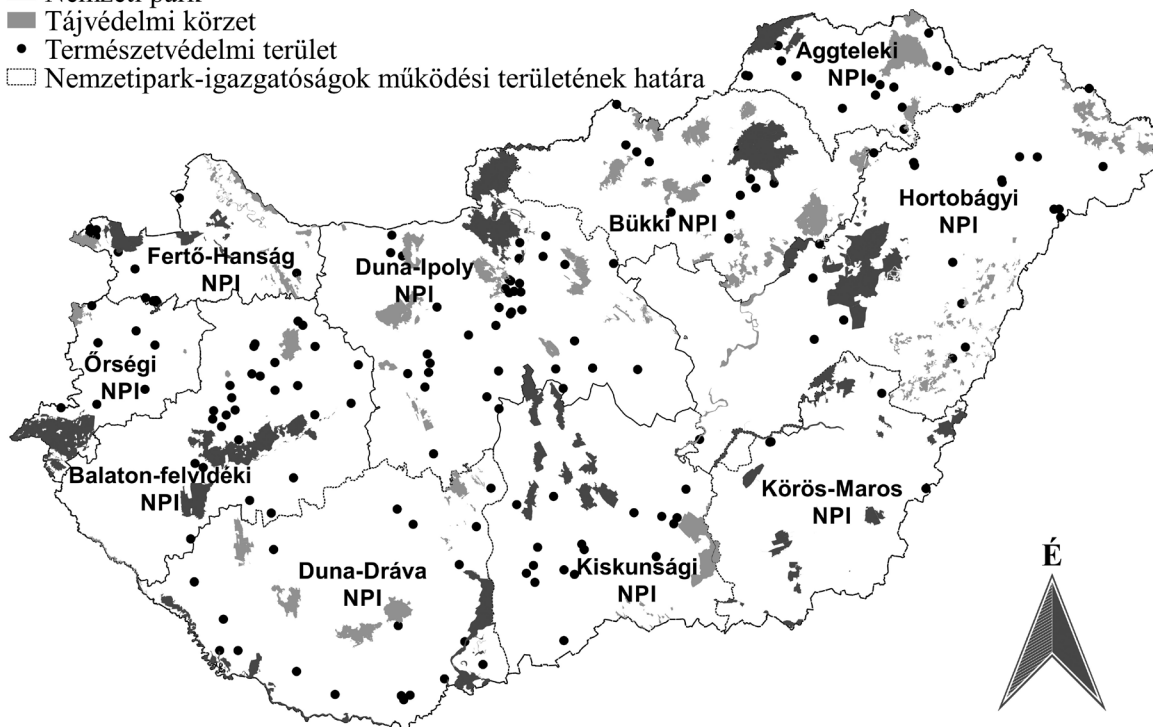
² nyugalmazott egyetemi docens, Debreceni Egyetem, martonnekati@gmail.com

1. ábra

Nemzetipark-igazgatóságok (NPI) működési területei és a védett területek elhelyezkedése

Jelmagyarázat

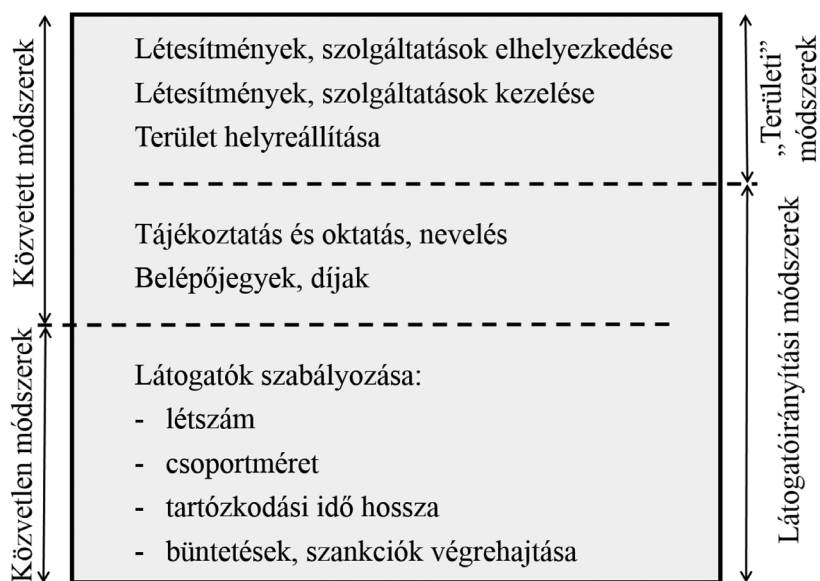
- Nemzeti park
- Tájvédelmi körzet
- Természetvédelmi terület
- Nemzetipark-igazgatóságok működési területének határa

Forrás: saját szerkesztés <http://geo.kvvm.hu/tir/> alapján

2. ábra

Természeti területeken alkalmazott látogatómenedzsment-eszközök csoportosítása

Forrás: NEWSOME et al. 2001:199

2. Elméleti háttér

A gyakorlatban is használatos stratégiákat a szakirodalomban eltérő szempontok szerint csoportosítják (EAGLES et al. 2002, NEWSOME et al. 2001, PÉNZES et al. 2008). Megkülönböztethetők közvetett és közvetlen módszerek, elkülönítendőek a látogatómenedzsment-eszközök és az úgynevezett területi menedzsment (site management). Csoportosítási szempont lehet az is, hogy a használatot egy-egy területre korlátozzák, vagy éppenséggel direkt szétszórják, eloszlatják. Egyes stratégiák a látogatók által gyakorolt hatások forrása, illetve a

terhelés helyszíne alapján különítik el az intézkedéseket, mások a látogatók által használt erőforrások kínálata, illetve tartóssága szerint határozzák meg azokat. A legáltalánosabb csoportosításról a 2. ábra ad áttekintést.

A külföldi és hazai szakirodalom (EAGLES et al. 2002, EAGLES – McCOOL 2004, KVVM 2005, NEWSOME et al. 2001, PÉNZES et al. 2008, PUCZKÓ – RÁTZ 2000), saját tapasztalatok és hazai ökoturisztikai szakemberek, természetvédelmi örök véleménye (szóbeli közlése) alapján az egyes látogatómenedzsment-eszközöket és azok lehetséges előnyeit foglaltuk össze a 3. ábrán.

3. ábra

Látogatómenedzsment-eszközök lehetséges előnyei

Motoros járművek kiltítása 	Zónabeosztás kialakítása 	Biciklisták, lovasok területi korlátozása, útvonal kijelölése 	Létszámkorlátozás rendezvényeken 	Speciális kialakítású ösvények
Sorompó 	Csak vezetővel járható övezetek kijelölése 	Napi létszámlimit 	Rendezvényeken kötelezően kihelyezendő WC 	Tanösvények létrehozása
Parkoló 	Turistaút nyomvonalának megváltoztatása 	Csoportlétszám korlátozása 	Rendezvényeken kötelező szelektív hulladékgyűjtés 	Vezetett túrák szervezése
Parkoldój / Útdíj 	Csak környezetbarát közlekedési eszközök használata engedélyezett 	Csoportok követési távolságának meghatározása 	Időbeli korlátozás rendezvényeken 	Látogatóközpont
Belépőjegy bevezetése 	"A jelzett turistaútról letérni tilos!" 	"Sátrat verni csak kijelölt helyen szabad!" 	Szemetes hiánya 	Információs táblák
Belépőjegy bevezetése 	Turistaút időszakos lezárása 	"Tűzet rakni csak kijelölt helyen szabad!" 	Szálláshelyek környezetbarát kialakítása 	

	terhelés csökkentése		látogatómonitoring		gazdasági szempontok
	értékek védelme		látogatóáramlás irányítása		marketingeszköz
	közös használatból eredő konfliktus elkerülése		látogatók viselkedésének befolyásolása		tájékoztatás

Forrás: saját szerkesztés a szakirodalom és saját adatgyűjtés alapján

3. Módszer

A 3. ábra alapján látható, hogy egy-egy eszköz, intézkedés nem feltétlenül sorolható be kizárólagosan csak a látogatóirányítási módszerek vagy a

területi módszerek közé. Jelenlétük, megítélésük, lehetséges előnyei kihasználtsága külföldön és hazánkban is változó. A tudatos menedzsment-tevékenységek megjelenésének ideális sorrendje eltér a hazánkban tapasztalhatóaktól, mivel az in-

formálás, tájékoztatás kellene, hogy legyen az első lépés, a terület kezelőjének megjelenése a második, és csak ezt követik – szükség esetén – a szabályozások, korlátozások (EAGLES – McCOOL 2004). Magyarországon ez azonban más sorrendben jött létre. Nemzeti parkjaink egymástól eltérő mértékben, fokozatosan váltak a turizmus célterületeivé (MICHALKÓ 2003). A hegyvidéki területeken már a védetté nyilvánítás előtt (a XX. század elejétől) is jelentős volt a látogatóforgalom, elsősorban a túrázóknak köszönhetően.

A menedzsment-eszközök alkalmazása (elfogadottsága), illetve lehetséges előnyei kihasználása függ az adott terület kultúrájától, a látogatók ismeretétől, valamint a rendelkezésre álló erőforrásoktól (BELL et al. 2007, EAGLES – McCOOL 2004, NEWSOME et al. 2001).

A természeti értékek védelmének és a látogatói élmény fokozásának összehangolása érdekében fontos a menedzsment-eszközök minél szélesebb körű és tudatos alkalmazása. Ennek eléréséhez első lépés a helyzetelemzés. A hazai látogatómenedzsment-intézkedések helyzetét (előfordulását), megítélését a magyarországi nemzeti park-igazgatóságok (továbbiakban: NPI) ökoturisztikai szakembereinek elküldött egységes kérdéssor alapján tártuk fel 2016 folyamán. A kérdéssor az alábbi eszköz- és intézkedéstípusokra terjedt ki:

- jogszabály írja elő,
- valamelyik védett területünkön (nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület; továbbiakban: NP, TK, TT) már bevezették,
- hazánkban nem alkalmazott, de külföldön tapasztalt vagy szakirodalomban hivatkozott (EAGLES et al. 2002, LEUNG et al. 2014, NEWSOME et al. 2001) eszköz.

A megkérdezett szakembereknek az előző témakörökben a következő kérdésekre kellett válaszolniuk:

- Melyik eszközt, intézkedést *alkalmazzák* bármely – saját hatáskörükbe tartozó – védett természeti területükön (NP, TK, TT)?
- A korlátozások betartását *milyen eszközökkel segítik*?
- Melyik intézkedést mennyire tartják *hatékonnak* (1-től 5-ig terjedő skálán) a desztináció védelme szempontjából?
- Mennyire bizonyultak a bevezetett intézkedések *elfogadhatónak* (1-től 5-ig terjedő skálán) a látogatók számára?

A hatékonyság és elfogadottság értékelésekor a válaszadóknak lehetőségük nyílt a „nem alkalmazott” válasz bejelölésére is, ha a saját működési te-

rületükön a szóban forgó intézkedést nem fogadtosították.

4. Eredmények

4.1 LÁTOGATÓMENEDZSMENT-ESZKÖZÖK ALKALMAZÁSA

A védett területek esetében fontos menedzsment-eszköznek tekinthető a *zónák kialakítása*. Az 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről (továbbiakban: Tvt.) kimondja, hogy – a nemzetközi előírásokkal összhangban – a nemzeti parkokat övezeti kategóriákba³ kell besorolni [28.§ (7) bekezdés]. Az erről szóló szakmai döntés nemzeti park-igazgatóságoként eltérő szinten áll. Ahol megszületett a döntés, ott sem minden esetben rögzítették jogszabályban az övezeteket (például a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság – továbbiakban: DINPI – esetében). A turisztikai fejlesztések és a turisták tájékoztatása ugyanakkor már a zónák (övezetek) figyelembevételével történik. A nemzeti parkok adottságai, például az azok mérete, mozaikossága, valamint a turizmushoz való viszony a látogatók számára szabadon látogatható úgynevezett C zóna méretét, arányát és alakját alapvetően befolyásolják (BENKHARD 2004).

Jogszabálynak (Tvt., illetve az Erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény, továbbiakban: Etv.) való megfelelés következménye, hogy a *motoros járműveket* bizonyos védett természeti területekről kitiltják. Ezt a korlátozást sorompók kihelyezésével igyekeznek betartatni (BNPI, DINPI, HNPI), valamint a konfliktus elkerülését több helyen parkolók kialakításával segítik (ANPI, BNPI, HNPI). A korlátozás okáról azonban csak kevés helyen (BNPI, DINPI, HNPI) tájékoztat tábla. A műutakra való behajtást ugyanakkor az eltérő területhasználati érdek (erdőgazdálkodás, magántulajdon) gyakran gátolja, mint a természetvédelmi előírások. Ennek betartását esetenként szintén sorompókkal, parkolókkal, tájékoztató táblákkal segítik (az erdőgazdaság, honvédség, vízügyi igazgatóság, önkormányzat, magán gazdálkodó, turisztikai vállalkozó).

A nemzeti parkok területén kialakított parkolóhelyeknél csak néhány esetben kell *parkolási díjat* fizetni (BNP, DINP, HNP) a parkolót létrehozó, illetve működtető (nemzeti park-igazgatóságtól eltérő) szervezet részére.

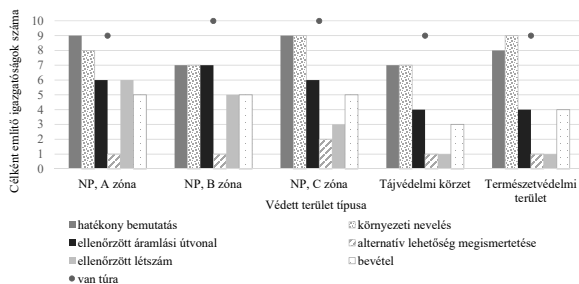
³ A zóna: természeti övezet, B zóna: természetkiméltő hasznosítás övezete vagy kezelt természeti övezet, C zóna: bemutató vagy szolgáltató övezet (134/2013. (XII. 29.) VM rendelet a nemzeti parkok területének övezetekbe való besorolásáról és az egyes övezetekre vonatkozó általános természetvédelmi előírásokról).

A külön engedély nélkül látogatható védett természeti területeken *belépődíjat* szinte minden esetben csak bemutatóhely (például látogatóközpont, tanösvény) megtekintésével egybekötve kell fizetni, amelyre minden nemzeti parkunk területén találunk példát. Az egyes nemzetipark-igazgatóságok által meghatározott, szabadon (engedély, illetve vezető nélkül) látogatható területekre történő belépés hazánkban ingyenes.

A *vezetett túrák* kialakításánál az egyes nemzetipark-igazgatóságok eltérő szempontokat vettek figyelembe (4. ábra), bár elsődleges célként mindenki a hatékony bemutatást és a környezeti nevelést jelölte meg. Ellenőrzött áramlási útvonalként a B zónában jutnak legtöbbször szerephez. A legkevésbé fontos szempont a zsúfoltabb területek, útvonalak terhelésének csökkentését szolgáló, vezetett túrák látogatóit megcélzó, alternatív célpontok és útvonalak bemutatása, ismertté tétele.

4. ábra

Nemzetipark-igazgatóságok (10 db) által vezetett túrák kialakításának célja

Forrás: saját szerkesztés saját adatgyűjtés alapján

Minden nemzeti parkot érintő törvényi szintű általános szabály, hogy a fokozottan védett területeken a jelzett turistaútról letérni tilos (Tvt.). A *területi korlátozások* okáról – különös tekintettel az A zónára, ami sok esetben egybeesik a fokozottan védett területekkel – táblán tájékoztatják a turistákat. Egyes esetekben a nemzeti parkok A és B zónájában, illetve a fokozottan védett területeken *csak vezetővel járható övezeteket* jelöltek ki (BNP, DINP, FHNPI, HNP, KMNP, KNP).

Hazánkban is egyre gyakoribb (minden nemzetipark-igazgatóság működési területe esetében találunk rá példát), hogy az „úton tartást” tájba illesztett művi elemek, például pallóút, lépcsősor, vagy speciális burkolású ösvény, kialakításával érik el. Ezen megoldások a természeti értékek védelmével párhuzamosan a látogatók kényelmét, valamint több esetben az akadálymentességet is szolgálják.

A szabadon, belépődíj nélkül látogatható területeken egyes útszakaszok, területek átmeneti

lezárása (például fészkelési időszakban), tehát az *időszakos korlátozás* nem túl gyakori. Az időszakos korlátozások elfogadását, betartását alternatív útvonal kialakításával, felajánlásával igyekeznek segíteni (KMNP).

A *csoportlétszám maximalizálásáról* csak a DDNPI, FHNPI és HNPI munkatársai tettek említést. Speciális korlátozás a DDNP területén a vizitúrák során betartandó 2 napos *követési távolság*, melyre Magyarországon máshol nincs példa. Ugyanakkor a vezetett túrák, például a barlanglátogatások során az előre meghirdetett időpontokban induló, maximalizált létszámú csoportok is az időbeli terhelés széthúzását eredményezik.

Védett területen megtartott *rendezvényeknél* az engedélyező hatóság indokolt esetben *létszámbeli és időbeli korlátozást* alkalmaz.

A *szemétgyűjtők turistautak mentén történő kihegyezése* egyre ritkább, a nemzeti parkok közül az ANP, HNP, KNP, ÖNP; tájvédelmi körzetek, természetvédelmi területek közül a DINPI, a KNPI és az ÖNPI működési területén találunk rá példát a bemutatóhelyek közelében. Ennek az az oka, hogy inkább a látogatás során keletkezett hulladék hazavitelére ösztönöznék a kirándulókat, amire táblákon is felhívják a figyelmet (DDNPI, DINPI, FHNPI, HNPI).

A védett területen történő *sátrazásról*, valamint a *tűzrakásról* is jogszabály (Etv., Tvt.) rendelkezik. Kevés kivételtől eltekintve az erre a célra kijelölt helyeken kívül tilos a sátrazás, ugyanakkor a kapott válaszok alapján nemzeti parki területen, de ott is csak a C zónában, találunk kijelölt sátorhelyet (DDNP, KMNP, ÖNP).

Minden nemzetipark-igazgatóság rendelkezik védett területen kialakított *szálláshellyel*, így annak *környezetbarát működtetése* tőlük függ. Jóllehet majdnem minden szálláshely esetében megoldott a *szelktív hulladékgyűjtés*, a vízzel való takarékoság ösztönzésére sehol sem vezették még be (nevelő céllal sem) a *vízfogyasztás korlátozását*. A Kárpát-medence édesvízkincsének jó helyzete erre a magyarázat, ugyanakkor globális szinten ez az állapot, vízfelhasználási szint nem fenntartható.

4.2. LÁTOGATÓMENEDZSMENT-ESZKÖZÖK MEGÍTÉLÉSE

Ahogy az előzőekből is látható, a lehetséges eszközöket nem minden NPI alkalmazza. A gyakorlati szakemberek is eltérően vélekednek ezek hatékonyságáról és arról, hogy mennyire elfogadhatóak a látogatók számára, jóllehet a felsorolt eszközök többségét összességében (az értékelések módszerét figyelembe véve) közepesen hatékonynak vagy jó hatékonyságúnak tartották (1. táblá-

zat). E mutató alapján a leghatékonyabbnak és a leginkább elfogadottnak a *vezetett túrák kialakítását* ítélték, s ennek megfelelően minden igazgatóság él is ezzel az eszközzel. A legkevésbé hatékonyak és elfogadottnak az *útvonalról való letérés büntetése* bizonyult.

Az egyes intézkedések, eszközök hatékonyságára és elfogadottságára adott értékelések azonban több esetben is nagy szórást mutatnak. Legjellemzőbb ez a *zónabeosztás* hatékonyságának és elfogadottságának megítélésénél, illetve a *belépőjegyek segítségével korlátozott látogatóforgalom* és az *útvonalról való letérés büntetése* hatékonyságának esetében, melyeknél a két szélsőséges érték egyaránt előfordul. A *szemétgyűjtők kihelyezésének*, valamint a *szelektív hulladékgyűjtés lehetőségének* értékelése szintén nagy változatosságot mutat mind a hatékonyság, mind az elfogadottság szempontjából, aminek az a magyarázata, hogy a védett természeti területek, illetve a kialakított bemutatóhelyek infrastruktúrája (például a megközelíthetőség jellege) és szuprastruktúrája (például a szálláshely jellege) nagyon eltérő. Összességében azonban a szemétgyűjtők hiánya, illetve azoknak a kiépített bemutatóhelyekre történő visszaszorítása a jellemző. Ennek az is az oka, hogy a desztináció, illetve a természeti értékek védelme szempontjából a szakemberek kevésbé tartják hatékonynak a szemétgyűjtők kihelyezését (1. táblázat), mint amennyire ez szerintük a turisták számára elfogadható.

Az egyes menedzsment-eszközökre adott értékek változatossága mellett egyetlen esetben figyelhető meg összhang a válaszadók között: habár eltérő mértékben, de az elfogadottsághoz hasonlóan, vagy annál magasabb hatékonyságúnak ítélték meg a *szabad sátorverés tilalmát*.

Jóllehet, a nemzetipark-igazgatóságok szakembereinek értékelését csak a saját hatáskörükbe tartozó (működési területükre eső) eszközökre, intézkedésekre vonatkozóan kértük, egyes esetekben – ahogy az 1. táblázatban látható – általuk nem alkalmazott eszközökről, intézkedésekről is véleményt alkottak (lásd szürke csíkozással jelölt értékek). Ezt nem zavaró adatnak, hanem értékes információnak tekintjük, hiszen ezek az értékek magyarázhatják azt, hogy adott területen miért nem vezettek még be egy-egy intézkedést, vagy esetleg várható-e annak alkalmazása (a jelen jogi, természeti, társadalmi és gazdasági környezet változatlansága esetén). Így például az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság védett területein a turistautak nyomvonalának természetvédelmi okokból történő megváltoztatása egyelőre nem valószínűsíthető, mert sem hatékonynak, sem – a látogatók által – elfogadottnak nem tart-

ják a helyi adottságokat ismerő ökoturisztikai szakemberek.

A hatékonyság és az elfogadottság megítélése között eltérés figyelhető meg az egyes területek környezetbarát közlekedési eszközökkel való bejárása (eredeti megfogalmazásban „egyes területeken csak alternatív, környezetbarát közlekedési eszközök használatának engedélyezése”, például kerékpárral történő közlekedés a Központi-Börzsönyben, vagy elektromos motorú csónakkal a Tisza-tó egyes részein) esetén is.

Az egyes eszközök hatékonyságának és elfogadottságának megítélése közötti eltérések különböző okokra vezethetők vissza. A *zónabeosztás kialakítása* hiába jogszabályi előírás, egy-egy nemzeti park mozaikos szerkezete miatt kevésbé tekinthető hatékonyak (például a KNP esetében). Az alacsonyabb elfogadási érték (FHNPI) a szabadon látogatható területek alacsony arányára (KÁRPÁTI – FALLY 2012) is visszavezethető. A *csak vezetővel járható övezetek kijelölése* nem csak a zónákat már kijelölt nemzetipark-igazgatóságok esetében értelmezhető, hatékonyságuk és elfogadottságuk között nincs jelentős eltérés. Kivételt képez a BfNPI, ahol az előírás betartatását – és ezért a hatékonyságát is – nagyon megnehezítik az igazgatóság humánerőforrás-adottságai mellett a terület földrajzi adottságai (utakkal és településekkel szabdaltsági térség) és turizmusának jellemzői (hazánk egyik leglátogatottabb turisztikai területe, nagyon változatos közönséggel).

Az *útvonalról való letérés* – melyet fokozottan védett területek esetén szintén jogszabály tilt – *büntetése* a jelentősebb természetjáró múlttal rendelkező területek esetében bizonyul kevésbé elfogadottnak (ANPI, BNPI, BfNPI, DINPI), illetve a természet védelme szempontjából hatékonynak. A *csoporthatár korlátozása* ugyan egyformán elfogadott a szakemberek szerint az ANPI, valamint a BfNPI működési területén, de az értékek védelme szempontjából a kisebb látogatóforgalmú⁴, főleg regisztrációra alkalmas tevékenységet végző (illetve szolgáltatást igénybe vevő) turistákkal jellemezhető területen tekinthető hatékonyabbnak (ANPI).

5. Összegzés

A védett természeti területeken alkalmazható látogatómenedzsment-eszközök és -intézkedések hazai helyzetének áttekintése alapján elmondható, hogy azok hatékonyságának és elfogadottságának megítélése változó az ökoturisztikai szakemberek körében. Ennek oka főleg az érintett terület adottságaitól (a kínált szolgáltatásoktól és így egyes

⁴ Földművelésügyi Minisztérium: Nemzetipark-igazgatóságok látogatóstatisztikai adatai alapján (e-mail-ben történt adatszolgáltatás, 2016)

**A látogatómenedzsment-intézkedések, -eszközök megítélése
a nemzetipark-igazgatóságok szakembereinek körében**

Válaszadók		ANPI	BNPI	BfNPI	DDNPI	DINPI	FHNPI	HNPI	KMNPI	KNPI	ÖNPI	Módusz	Minimum	Maximum
Intézkedések, eszközök														
Zónabeosztás kialakítása	H		3	(1)			5	4		2	(4)	4	1	5
	E		4	(1)			2	3		4	(3)	4	1	4
Motoros járművek kitiltása	H		3		5	3	3	3		4	4	3	3	5
	E		3		2	4	3	3		2	3	3	2	4
Belépődíj bevezetése	H		1		3	5	3	4	4	2	4	4	1	5
	E				3	5	4	5	4	3	4	4	3	5
Vezetett túra kialakítása	H	3	5	4	5	3	4	5	5	5	5	5	3	5
	E	5	3	4	5	5	4	4	5	5	5	5	3	5
Csak vezetővel járható övezetek	H		4	2	5	4	5	5	4	4	5	4	2	5
	E		4	5	4	5	4	4	4	4	4	4	4	5
Turistautak időszakos lezárása	H		4					3	(4)		2	4	2	4
	E		3					3	(4)	4	2	3	2	4
Útvonalról való letérés büntetése	H	3	1		5	2		3		2	2	2	1	5
	E	3	3	2	4	2		3		2	2	2	2	4
Csoportlétszám korlátozása	H	5	4	2	5	3	3	4	(4)		(4)	4	2	5
	E	4	4	4	5	3	3	4	(4)		(3)	4	3	5
Napi létszám korlátozása	H								5		(2)		2	5
	E								5		(2)		2	5
Követési távolság meghatározása	H				5						(2)		2	5
	E				5						(4)		4	5
Turistaút nyomvonalának megváltoztatása	H	5	3		(5)						(1)	5	1	5
	E	4	3								(1)		1	4
Alternatív útvonalak	H		3		(5)				4		(3)	3	3	5
	E		3						4		(2)		2	4
Rendezvények létszámának korlátozása	H	5	4	3	5	3		4	4		3	4	3	5
	E	4	4	4	5	3		4	4		1	4	1	5
Szemégyűjtők kihelyezése	H	5			(1)	3		3	4	3	1	3	1	5
	E	5			(1)	5		4	4	5	4	5	1	5
Szelektív hulladékgyűjtés	H	5			1	4	3		5	2	4	5	1	5
	E	5			1	4	4		5		5	5	1	5
Környezetbarát közlekedési eszközök	H		2					4			2	2	2	4
	E		4					4			3	4	3	4
Szabad sátorverés tilalma	H	5	3	3	5	5	3	4			3	3	3	5
	E	4	3	3	3	3	3	4		2	2	3	2	4
Vízfogyasztás korlátozása	H										(2)		2	2
	E										(2)		2	2

Forrás: saját szerkesztés saját adatgyűjtés alapján

Megjegyzés: 1: nem ért vele egyet, 5: teljesen egyetért; zárójel: adott nemzetipark-igazgatóság működési területén nem vezették be, de a felmérés során a megkérdezett szakemberek értékelték az intézkedést; H: hatékonyság, E: elfogadottság.

esetekben az eltérő vendégkörtől) függ. Emellett az egyes intézkedések hatékonysága (illetve bevezetésének lehetősége) a szakképzett munkaerő meglétének, illetve létszámának is múlik. A hazai nemzetipark-igazgatóságok azonban ez utóbbi tekintetében (főleg finanszírozási okok miatt) sajnos elég rosszul állnak.

A látogatómenedzsment-eszközként is felfogható intézkedések szélesebb körű alkalmazása, azok összes lehetséges előnyének tudatos kihasználása a célterületek értékeinek védelme mellett a látogatói élmény fokozásához, és így hosszú távon a természetvédelem elismertségének növekedéséhez és a bevételek emelkedéséhez is hozzájárulhat.

Felhasznált irodalom

- BELL, S. – TYRVÄINEN, L. – SIEVÄNEN, T. – PRÖBSTL, U. – SIMPSON, M. (2007): Outdoor Recreation and Nature Tourism: A European Perspective. *Living Reviews in Landscape Research*. 1(2). <http://www.livingreviews.org/lrlr-2007-2>, Letöltve: 2017.12.05.
- BENKHARD B. (2004): Relations Between IUCN-Zoning and Tourism In The Hungarian National Parks. Policies, methods and tools for visitor management. *Proceedings of the second International Conference on Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas*. Rovaniemi, Finland. pp. 377–381.
- EAGLES, P. F. J. – McCOOL, S. F. – HAYNES, C. D. (2002): *Sustainable Tourism in Protected Areas Guidelines for Planning and Management*. IUCN Publications. Thanet Press Limited, UK.
- EAGLES, P. F. J. – McCOOL, S. F. (2004): *Tourism in National Parks and Protected Areas*. Planning and Management. CABI Publishing, UK.
- KÁRPÁTI L. – FALLY, J. (szerk.) (2012): *Fertő-Hanság – Neusiedler See-Seewinkel Nemzeti Park. Monografikus tanulmányok a Fertő és a Hanság vidékéről*. Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest.
- KVVM (KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS VÍZÜGYI MINISZTERIUM) (2005): *A természetvédelem ökoturisztikai koncepciója*. KVVM, Természetvédelmi Hivatal, Budapest.
- LEUNG, Y. – SPENCELEY, A. – HVENEGAARD, G. – BUCKLEY, R. (szerk.) (2014): *Tourism and Visitor Management in Protected Areas. Guidelines for sustainability*. IUCN Best Practice Protected Area Guidelines Series. <https://iucn.oscar.ncsu.edu>, Letöltve: 2017.12.08.
- MICHALKÓ G. (2003): A fenntartható fejlődés ökoturisztikai aspektusai Magyarországon. *Turizmus Bulletin*. 2003/4. pp. 13-21.
- NEWSOME, D. – MOORE, S. A. – DOWLING, R. K. (2001): *Natural Area Tourism: Ecology Impacts and Management*. Aspects of Tourism. Channel View Publications. Clevedon, Buffalo, Toronto, Sydney.
- PÉNZES E. – CLARKE, A. – FORMÁDI K. – JANCSIK A. – MADARÁSZ E. – MAYER P. – PRISZINGER K. – RAFFAY Á. – BARÁZ CS. – KELEMEN Z. – KEVY A. – KOPEK A. – PANTALI B. – BERENCSI B. – GRUBICS M. – KÁROLY A. – LINGAUER J. (2008): *Országos ökoturizmus fejlesztési stratégia*. Pannon Egyetem, Aquaprofit Zrt., Veszprém – Budapest. http://www.termeszetvedelem.hu/_user/downloads/okoturizmus/okoturizmus_strategia_X.pdf, Letöltve: 2018. február 10.
- PUCZKÓ L. – RÁTZ T. (2000): *Az attrakciótól az élményig – A látogatómenedzsment módszerei*. Geomédia Szakkönyvek, Budapest.
- RÁTZ T. (2011): Attrakció- és látogatómenedzsment. In: Aubert A. (szerk): *Turizmus-menedzsment*. Elektronikus tananyag. <http://www.eturizmus.pte.hu/szakmai-anyagok/Turizmus-menedzsment/book.html#d6e2153>, Letöltve: 2018. január 12.